

ԱՐԱՔՍ

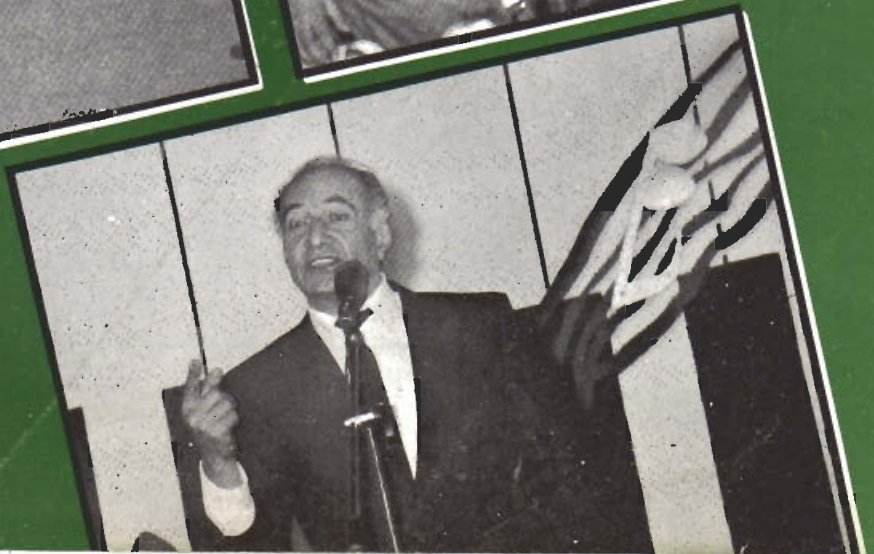
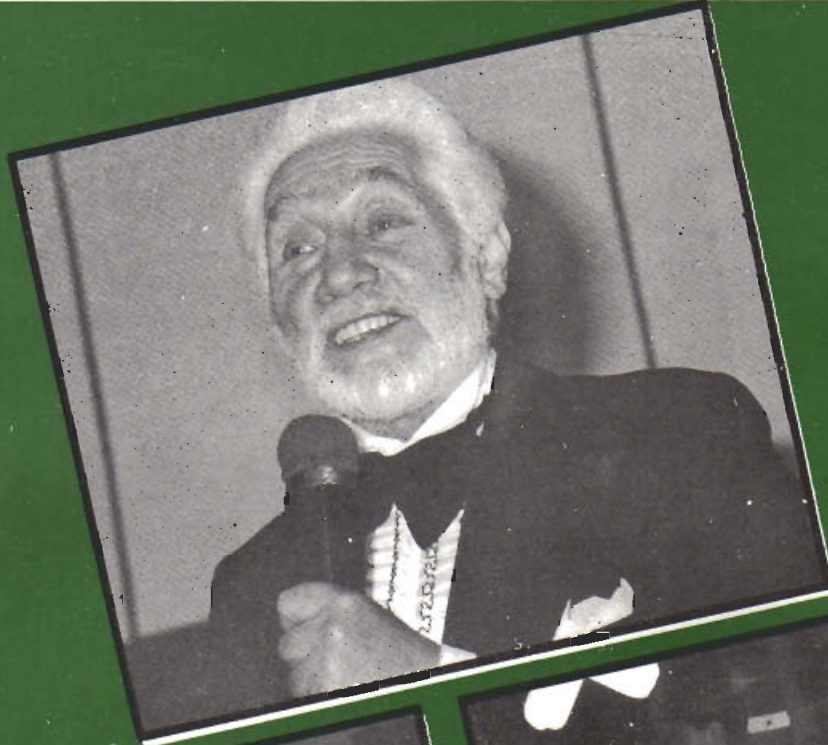
آراکس

ماہنامہ

Է ՏԱՐԻ ԹԻՎ. 53 ՓԵՏՐ. ՄԱՐՏ 1993

ՀԱՏԱՎԱՆՆՈՒ 400 դիալ

ՃԱՐՎԱՐԳԻՆ 1372

ماهنامه آراکس
 فرهنگی، اجتماعی، ادبی
 زیر نظر: یعقوب گریگوریان
 آدرس: ایران، تهران
 صندوق پستی ۱۶۷۶۵/۱۳۳۶
 چاپ: هاشمیون

ԱՐԱՔՍ
 գրական, սոցիո-թուքնին
 ՀԱՍՏԱՐԱԿԱԿԱՆ
 ԱՄՍԱԹԵՐԹ
 ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ
 ՀԱԿՈՐ ԳԵԳՈՐԾԱՆ
 ՀԱՍՑՆԵՓՈՒՍԱՐԿԳ
 16765-1336
 ԹՆՀՐԱՆ, ԻՐԱՆ

ARAX MONTHLY
 P.O. BOX 16765-1336
 TEHRAN, IRAN

ՓԵՏՐՎԱՐՅԱՆ ԽՈՍՔ

Սիավասիկ նորից փետրվար ամիս:
 Ամիս Պայխարի ու Վերադարձի:
 Պայխար հանուն Արցախի ազատագրության
 եւ Հայաստան-դեսության ստեղծման:
 Բոլոր վերիվայրումներով հանդերձ, մեկ
 օտարի եւս ավելացավ Ղարաբաղյան եւ
 Հայաստանի ազատագրական շարժման
 ժամանակահատվածը:
 Թող փետրվարը հիշեցնի մեզ Արցախն ու
 Հայաստանը եւ երբեք չմոռանալ նրանց:

ՐՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԷՁ

- ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՇԱՐՃՈՒՄԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ՍՈՒԹՈՎ.....	3
- ԻՐԱՆԱՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ՀՅՈՒՐԵՐՆ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԸ.....	4
- ՌԵՊՈՐՏԱԺ ՀԱՍԵՐԳԱՍՐԱՀԻՑ.....	5
- ԱՍՈՒԼԻՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱԿԱՏԱՐԱՍՏԱՐ Վ.ԲԱՅԲՈՒՐԴՅԱՆԻ ՀԵՏ.....	10
- ԾԱՆՈԹՍՑՈՒՄ ԷՂԻԿ ԳԵՐՄԱՆԻԿԻ ՀԵՏ.....	12
- ԹԵՀՐԱՆԱՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՍՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	13
- ԴԵՍԻՑ-ԴԵՆԻՑ.....	15
- ՃԱՆԱԶԵՆՔ ՄԵՐ ԵՐԵՒԱՅԻՆ.....	17
- ՆԱՄԱԿԱՆԻ.....	18
- ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿՈՍՄՎՈՒՐՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	19
- ԱԶԱՏ ԲԵՄ.....	21
- ԻՐԱՆԻ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԵՂԱԹՈՒՆԻԹՅԱՆ 14-ՐԴ ՏԱՐԵՂԱՐԶԻ ՍՈՒԹՈՎ.....	22
- ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ.....	24

ՀԱՎԵԼՎԱԾ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԷՁ

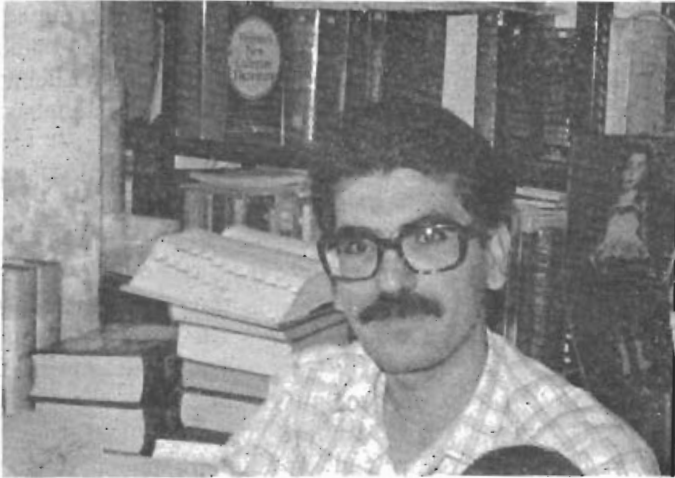
صفحه	فهرست مطالب
۲.....	پارلمان ترکیه و روابط با ارمنستان.....
۴.....	آثار امام خمینی به زبان ارمنی..... (رستم و سهراب) ارزشمندترین اثر ارگستر سمفونی ایروان
۴.....	به افتخار ملت مسلمان ایران اجرا شد.....
۵.....	نگاهی به نشریات داخلی.....

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԿՅԱՆՔ

ԾԱՆՈԹԱՑՈՒՄ ԷՂԻԿ ԳԵՐՄԱՆԻԿԻ ՅԵՏ

Մեր համայնքը հիրավի իրեն հպարտ պիտի զգա իր տաղանդավոր եւ շնորհաշատ զավակների ներկայութեամբ: Հպարտ պիտի զգա շնորհիվ նրանց, ովքեր թեեւ ամեն օր բախվում են կենցաղային մանր դժվարութիւնների հետ, սակայն այս բոլորը մեծահոգաբար կրելով հանդերձ իրենք մանրուք չեն դառնում...

Այս եւ նման հոգեվաճճների նպատակը նրանց արժեւորելը չէ. ոչ, «Արաքս»ը աղպիսի նպատակ չի հետապնդում: Մենք նպատակ ունենք համայնքիս մտաւորական կամ արհեստավոր, արվեստագետ կամ ուսանող եւ առհասարակ բոլոր բնագավառների արժանի անձանց ծանոթացնելով վեր բարձրացնել համայնքիս հավաքական կերպարը եւ նպատակը վերջինիս բարգաւաճմանը:

Սովորական մերթ ընդ մերթ էլ արտառոց վարքերով դպրոցական աշակերտ էր էղիկը: Հայրը հայկական դպրոցի ծառայող էր: Շատերի պես վաղ հասակից նյութական դժվարութիւնների պատճառով էղիկը զրկվեց ազգային դպրոց հաճախելու հնարավորութիւնից, իրականում էղիկի ընտանիքի կենցաղային պայմաններն ավելի բարդ էին քան մյուսներիին: Սակայն ոչինչը չէր կարողանում կանխել պատանի էղիկի ուսման տենչը: Կարդում էր, գրում, ջնջում... (թեեւ թետիկի փոխարեն օգտագործում էր սեփական թետիկե ոտնամանները...)

Գեռ պատանի հասակում 7 անգամ սերտեց Ավետարանը (գոցե «վերին ճշմարտութեան» նկատմամբ ծաբավը հագեցնելու համար). այնուհետեւ ծանոթացավ ամենատարբեր բնագավառի գիտութիւնների հետ եւ խորացավ դրանց մեջ:

1354 (1975) թվին բարձրագույն ուսման ընդունելութեան քննութիւնների արդյունքները հետաքրքիր էին նաեւ նրանով, որ ավելի քան 25 ճյուղերում ընդունվել էր եւ մի քանի ճյուղերում առաջնութիւն էր շահել «ոմն» էղիկ Բաղդասարյանը: Սակայն հանրութեան լայն խավերը այս տաղանդավոր, զուսպ ու համեստ հայորդու հետ ծանոթացավ իսլամական Հեղափոխութիւնից հետո, երբ լույս աշխարհ եկավ նրա անդրանիկ ծավալուն թարգմանութիւնը: Ընթերցողների սեղանին դրվեց Հայ ժողովրդի պատմութեան պարսկերեն թարգմանութիւնը: Նրանից հետո լույս տեսան նրա «Հայ Մշակույթի ողանավոր գործիչները» (امداداران فرهنگ ارمنى) «Հայերը» (ارمنیان) «Նոր Զուղայի գեղանկարչութիւնը» (نقاشی جلفای امصهان) եւ այլ թարգմանութիւնները: Ինչպես նաեւ «Հայե-

րեն սովորենք» (ارمنى بياومزيم) հեղինակային արժեքավոր աշխատութիւնը:

Այս տաղանդավոր հետազոտողի եւ անհանգիստ հոգու տեր երիտասարդի հետ մեր առաջին կենդանի շփումը կայացավ այնժամանակ երբ նա քանախոսում էր «Թեհրանահայութեան պատմութիւնը» թե մայրւ Այս թանկարժեք աշխատութիւնը միայն մի մասն է նրա ծավալուն, բազմահատոր «Իրանահայութեան պատմութիւնը» գրքի: Ինչպես նա նշում է նախաբանում 1368 թվին (1989) իրանագիտական շրջանակը պիտի տոնէր Թեհրանի հիմնադրման 200 ամյակը եւ դիմում է այս բնագավառում գիտակի համրավ ունեցող է. Գերմանիկին ներկայացնելու նաեւ «Թեհրանահայութեան համառոտ պատմութիւնը»: Ի դեպ նշենք, որ պարսիկ գիտնականները իրանահայութեան եւ առհասարակ հայ մշակույթի ու պատմութեան մասին հարցերի հանդիպելիս շատ դեպքերում դիմում են է. Գերմանիկին: Նրա ավելի քան մեկ-երկու տասնյակ հոգեվաճճների առանցքը իրեն ուղղված հարցերին պատասխաններն են: Այդպիսի հարցումով նրան են դիմել այնպիսի հայտնի գիտնականներ ինչպիսիք են դոկտ. Մորթեզա Ֆարհադին, Ֆիրուզ Մանսուրին, Իրազ Գուլեստիին, դոկտ. Իրազ Վամեղին, դոկտ. Մոհամադ Ալի Սաջադին եւ այլն: Իսկ էղիկը յուրաքանչյուրին պատասխանում է առանձին բարեխղճութեամբ ու բծախնդրութեամբ... Սա է պատճառը, որ օր-օրի աճել է նրա գիտնականի համրավը եւ մասնավորապես նրան է վստահված պարսից «Երիտասարդաց հանրագիտարանի» «Հայերը» հոգեվաճճի պատրաստելը:

Թեև էդիկը զբաղվել է ամենատարբեր բնագավառի հարցերի ուսումնասիրությամբ՝ պատմության, երաժշտության, գրականության, ճարտարապետության եւ այլն, բայց նրա առաջին նախասիրություններից է լեզվաբանությունը (նրա անձնական գրադարանի ավելի քան 3000 գրքերից մոտ 500-ը բառարաններ են): Նա դեռ իններորդ դասարանում ձեռնամուխ եղավ մի ինքնատիպ բառարանի կազմավորմանը...

Այնուհետև զբաղվելով հետազոտական աշխատանքով, զուգահեռաբար թարգմանչական մեծ գործ է կատարել նա: Դեռ ուսանողական տարիներին պարսկերենի է թարգմանել «Կոմիտասի կյանքն ու գործը» (Մ. Մուրադյան), «Հայ պարսկական բարեկամությունը» (քահ. Հաճյան) եւ այլ գործեր, խմբագրել Խորեն Տ. Վրուրյանի «Ինչպե՞ս տեսա Հայաստանը» հուշագրությունը: Այդ նույն տարիներին համընթաց ուսմանը աշխատում էր արդեն էդիկը, եւ իր օտարազգի գործակիցների հետաքրքրությանը հագուրդ տալու ուղղությամբ պատրաստեց (անգլերենով) «Իրանահայ մշակույթի ակնավոր դեմքերը» աշխատությունը, անգլերենի թարգմանեց իրանահայ բանաստեղծների մի քանի գործեր, ինչպես նաեւ Իսահակյան, Շահազիզ, նաեւ Թումանյանի «Գիքորը» (1354-1975 թ.): Ի դեպ նշենք, որ նա մայրենի, պարսկերեն եւ անգլերեն լեզուներից բացի լավածանոթ է ֆրանսերեն, գերմաներեն եւ իտալերեն լեզուներին:

էդիկի աշխատություններում առանձին տեղ է զբաղեցնում իրանագիտությունը, եւ նրա սկզբնական աշխատանքներից է համառոտ, բայց արժեքավոր «Իրանագիտությունը հայկական աղբյուրներում» ծավալուն հոդվածը: Հրատարակել է հոդվածներ (ساز فرهنگ ایران) (Իրանի մշակույթի հանդես) պարբերականի էջերում:

Վերոհիշյալը էդիկ Բաղդասարյանի աշխատությունների միայն մի մասն է ... Երբ խոսում ես նրա

հետ, ինքն էլ չի հիշում իր գործերը ամբողջությամբ: Նրա հայացքը դեպի ապագան է ուղղված, իր նվաճած գիտական վաստակը բնավ իրեն չի բավարարում:

Նա այժմ ձեռքի տակ ունի երեք թանկարժեք աշխատություններ, որոնցից առաջինը «Իրանահայության պատմությունն» է, իսկ մյուսը հայ-պարսկերեն բառարանը, եւ երրորդը հայ գրականության պատմության պարսկերենի թարգմանությունը, երեքն էլ ծանրակշիռ եւ ծավալուն աշխատություններ:

Ինչպես իրավացիորեն նկատում է ընթերցողը աշխատանքը էդիկի տարերքն է, հենց այդպես էլ նա կամա թե ակամա ներքաշվում է տարբեր աշխատանքներում, օրինակ՝ Մանիա Ղազարյանի «Նոր Ջուղայի գեղանկարչությունը» թարգմանելիս նա խորացավ նաեւ այս բնագավառում, անգամներ ճամփորդեց Նոր Ջուղա Գլքում հիշատակված փաստարկները անձամբ ուսումնասիրելու եւ ստուգելու... ավելի ուշ արվեստի այս հարցով ցուցումներ ստանալու խնդրանքով նրան դիմեցին այդ բնագավառի ուսանողներ եւ ... որպես այս գործի գիտակ շուտով ընդգրկվեց համալսարանի այս ճյուղի քննող ժողովի կազմում...

Եւ վերոհիշյալ բոլոր նշումները դեռ նրա բուն մասնագիտությանը չառնչվող նրա «կողմնակի զբաղմունքներն» են...

Հաշվիչ տեխնիկայի եւ հատկապես ծրագրավորման բաժնի հմուտ ինժեները հեղինակել է թարգմանել է մոտ երկու տասնյակ մասնագիտական գրքեր...

Երիտասարդ հետազոտողը ստացել է հրավերներ Հայաստանի Հ Գիտությունների Ակադեմիայի արեւելագիտության ինստիտուտից, ինչպես նաեւ ՀՀ Պատմության թանգարանից՝ Հայաստան այցելելու, բայց նա դեռ անհարմար է զգում «ձեռնունայն» հայրենիք մեկնել:

Թեհրանահայության պատմությունը

ԷԴԻԿ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ (ԳԵՐՄԱՆԻԿ)

Ուրախությամբ հրատարակում ենք իրանահայ անխոնջ հետազոտող եւ թարգմանիչ Էդիկ Բաղդասարյանի (Է. Գերմանիկ) «Թեհրանահայության պատմությունը» մեծարժեք աշխատությունը որը բաղկացած է հետևյալ գլուխներից, եւ «Արախը» ամբողջ նյութը կհրատարակի մաս առ մաս:

«Թեհրանահայության պատմությունը» լինելով հեղինակի «Իրանահայության պատմություն» ծավալուն աշխատանքի մի մասը ի սկզբանե պատրաստվել է ինչորիմաստով շտապ կերպով, քանի որ այն շուտով պիտի լույս տեսներ Թեհրանի 200-ամյակին նվիրված մի հա-

մապարփակ աշխատության մեջ 1368թ.(1988): Մյուս կողմից այս հանգամանքի պատճառով նյութը պատրաստված է խիստ ամփոփված (ընդամենը 10 էջի սահմաններում):

Հեղինակը նյութը պատրաստելիս օգտագործել է ավելի քան 35 անուն գրքեր, բազմաթիվ պարբերականներ, ինչպես նաեւ կենդանի անձանց հավաստի վկայությունները: Բայց եւ բնավ չի հավակնում, նյութի ամբողջական եւ անթերի լինելուն, եւ խնդրում է ընթերցասեր հասարակությանը նկատելի թերությունների ու